

Ljiljana Maletin Vojvodić

#ALBERTINA 2023

Bečki muzej Albertina ove godine slavi 20-godišnjicu ponovnog otvaranja. Prostor muzeja sa više od dvesta godina dugom istorijom postojanja, koji godišnje poseti oko milion ljudi, renoviran je i proširen 2003. Proslavljajući svoj jubilej, muzej Albertina upriličio je grupne izložbe radova realizovanih u mediju grafike od srednjeg veka do savremene umetničke prakse, izložbu povodom 50-godišnjice smrti Pabla Pikasa, izložbe Jošitoma Nare, Aleksa Kaca i dr.

U kolekciji Albertine nalaze se radovi Pikasa, Direra, Rafaela, Mikelandela, Rembranta, Rubensa, Renoara, Leonarda da Vinčija, Goje, Sezana, Matisa, Klimta, Šilea, Kokoške, Vorhola, Bazelica, Kifera i mnogih drugih značajnih autora. Muzej čuva i jednu od najvećih i najznačajnijih grafičkih zbirki u svetu sa oko 65.000 crteža i preko milion grafika. Iako u kolekcijama ovog muzeja nisu dovoljno zastupljeni radovi umetnica ili autora/-ki marginalizovanih grupa podložnih diskriminaciji, namera muzeja jeste da se postojeće muzejske zbirke zaokruže, prošire i diversifikuju uz vođenje računa o politika- ma identiteta, rodnoj i društvenoj raznolikosti, afričkoj i kvir umetnosti, posledicama klimatskih promena i njihovom delovanju na kulturnu baštinu. U tom smislu, važne su retrospektiva japanskog umetnika Jošitoma Nare (Yoshitomo Nara, "All My Little Words", 10. 5 – 1. 11. 2023), retrospektivna izložba-performans multimedijalne umetnice Valie Ekspert (Valie Export, "Retrospective", 23. 4 – 1. 10. 2023), poznate po radovima sa feminističkim i

društveno-političkim podtekstom, kao i grupna izložba planirana za 2024. godinu – „Različitost, pol, rasa i rod” (“Diversity, Sex, Race and Gender”), čiji koncept dezintegracije tradicionalnog umetničko-istorijskog kanona uključuje nedavne akvizicije radova nedovoljno eksponiranih autora koje zatvaraju praznine u muzejskoj kolekciji.

„Od Endija Vorhola do Demijena Hirsta. Revolucija grafike”

Budući da muzej Albertina poseduje jednu od najznačajnijih grafičkih zbirki u svetu, u čast jubileja upriličena je retrospektiva radova realizovanih u mediju grafike od srednjeg veka do savremene umetničke prakse – od Albrehta Direra do Kiki Smit i Demijena Hirsta. I dok je izložba „Direr, Munk, Miro – Veliki majstori grafike” (“Dürer, Munch, Miró – The Great Masters of Printmaking”, 27. 1 – 14. 5. 2023) bila postavljena u Albertini, izložba „Od Endija Vorhola do Demijena Hirsta. Revolucija grafike” (“Andy Warhol to Damien Hirst. The Revolution in Printmaking”, 24. 2 – 23. 7. 2023) realizovana je na novoj izložbenoj lokaciji muzeja – u prostoru Albertina Modern, u Kunstlerhausu na Karlsplacu. Reč je o novom muzeju iz 2020. godine koji je posvećen modernoj i savremenoj umetnosti, usmeren na izlaganje i praćenje međunarodne umetničke produkcije, kao i savremene umetnosti Austrije posle 1945. godine. Ovaj muzej poseduje kolekciju od preko 60.000 dela pet hiljada

umetnika kao što su Endi Vorhol, Sindi Šerman, Gerhard Rihter, Herman Nič, Aleks Kac, Marija Lesnig...

Izložba „Od Endija Vorhola do Demijena Hirsta. Revolucija grafike” prezentuje sedamdeset radova, kao i revolucionarne tehnike u grafici nakon 1960. godine, uključujući i otkriće sito-štampe. Kako im tradicionalni procesi, kao što su graviranje i litografija, više nisu bili dovoljni, umetnici su se ranih 1960-ih okrenuli novim tehnikama štampanja. Njihova primena im je omogućila nove izražajne mogućnosti: repeticiju, radove velikih formata, proširenu paletu boja i sl. U tom kontekstu nezaobilazan je rad Endija Vorhola (*Andy Warhol*; 1928–1987) koji je eksperimentisao tehnikama iz reklamne industrije i sito-štamptom počev od 1962. godine. Vorhola su inspirisale reklame, časopisi, ambalaža za hranu, fotografije, televizija, filmovi, slavne ličnosti... Računa se da je uradio oko hiljadu portreta među kojima su najpoznatiji portreti slavnih, poput Elizabet Tejlor, Debi Hari, Žakline Kennedy Onazis, Mika Džegera i Mao Cedunga. Od njih je, a i od proizvoda masovne potrošnje (poput konzervi za kembel supu), stvorio simbole pop-arta. Na postavci u Albertini Modern izložene su njegova čuvena serija „Mao Cedung”, kao i „Kembelove konzerve supe”, radovi iz serije „Električne stolice” i dr.

Iz muzejske zbirke prikazana su dela američkog pop-arta i minimalne umetnosti – pored Vorholovih radova, i dela Roberta Raušenberga, Roja Liktenstajna i Donalda Džada, kao i radovi umetnika poput Kiki Smit i Demijena Hirsta (*Damien Hirst*; 1965), dobitnika Tarnrove nagrade i najpoznatijeg predstavnika pokreta Mladi britanski umet-

nici. Hirst, koji slovi za jednog od najznačajnijih vizuelnih umetnika današnjice, najveću pažnju medija i šire javnosti privukao je radom iz 1991. u kojem je u akvarijumu izložio ajkulu u formaldehidu (“The Physical Impossibility of Death in the Mind of Someone Living”). U Albertini Modern izložena je serija njegovih radova pod nazivom „Poslednja večera” („The Last Supper”, 1999) – kritički komentar i parodija farmaceutskih proizvoda kojima Hirst propituje savremeni sistem verovanja: religiju, ljubav, umetnost i medicinu. Imena farmaceutskih kompanija zamenio je varijacijama svog imena, a nazive lekova nazivima namirnica koje svakodnevno konzumiramo. Broj radova odgovara broju Hristovih učenika prisutnih na poslednjoj večeri, a grafike referiraju na radove Endija Vorhola realizovane u sito-štampi.

Na izložbi „Od Endija Vorhola do Demijena Hirsta. Revolucija grafike” prikazani su i radovi umetnika nemačkog govornog područja, kao što su Georg Bazellic, Jerg Imendorf, Anselm Kifer, Franc Gerč, uz umetnike mlađe generacije poput Kristijane Baumgartner. U njegovom prepoznatljivom maniru – naopačke, izloženi su radovi slikara, skulptora i grafičara Georga Bazellica (*Georg Baselitz*; 1938), koji još tokom sedamdesetih godina prošlog veka počinje da slika i izlaže svoje slike naopačke, što postaje njegov zaštitni znak („Morate stalno šokirati svoju, ali i percepciju posmatrača. Mozak je najinertnija materija koja postoji, kreće se linijom manjeg otpora, obožava da ponavlja kliše koji mu odavno više ništa ne znače. Naše glave su okrugle upravo zato da bi misao mogla stalno da menja svoj smer”, govorio je u intervjuima Bazellic).

„Pikaso. Obeležavanje 50-godišnjice njegove smrti“

U znak sećanja na pedeset godina od Pikasove smrti, Francuska i Španija su 2023. proglasile godinom Pabla Pikasa (*Pablo Ruiz Picasso*; 1881–1973). Na desetine njegovih izložbi realizovano je u nizu značajnih institucija u Evropi i SAD. Sećanje na umetnika, široj javnosti najprepoznatljivijeg po kubističkoj fazi, kao i po jednom od najpoznatijih umetničkih dela sa antiratnom simbolikom, obeleženo je i u Albertini. U bečkom muzeju nije izložen najznačajniji eksponat madridskog Muzeja kraljice Sofije – *Gernika*, ali je u okviru izložbe „Pikaso. Obeležavanje 50-godišnjice njegove smrti“ (*“Picasso. Marking the 50th Anniversary of his Death”*, 17. 3 – 18. 6. 2023) prikazano više od sedamdeset Pikasovih radova: osamnaest slika iz muzejske zbirke u kojoj su značajni radovi iz svih važnih faza karijere ovog po mnogima najvećeg i najuticajnijeg umetnika dvadesetog veka, pedeset crteža i grafika i dvadeset radova u keramici.

„Sve moje male reči“ Jošitoma Nare

Od 10. maja do 1. novembra 2023. u izložbenom prostoru muzeja Albertina Modern može se pogledati i izložba „Sve moje male reči“ (*„All My Little Words“*) kultnog japanskog umetnika Jošitoma Nare (1959) koji kroz grafiku, slikarstvo, skulpturu, keramiku i instalacije propituje teme izolacije, pobune i duhovnosti, spaja pop-art sa tradicionalnom japanskom kulturom. Postavka objedinjuje njegove rane radove na papiru, slike, skulpture i instalacije, crteže na papirićima, koverta-

ma, flajerima ili kartonima na kojima se uočava direktan uticaj muzike, književnosti, sub i pop kulture.

Još od devedesetih Nara je prepoznatljiv po upečatljivim portretima devojčica u različitim emocionalnim stanjima, predimenzioniranih glava, sa krupnim, prodornim, razrogačenim očima koje preispituju, bune se, prkose svetu odraslih i, na neki način, vlastitom odrastanju, otkrivajući svoje mišljenje i osećanja s iskrenošću i autentičnošću svojstvenim deci.

Izložba „Sve moje male reči“ u Albertini Modern objedinjuje Narin 40-godišnji opus kojim autor propituje savremeni društveno-politički kontekst: društvene vrednosti, norme i ideale, alijenciju. Jošitomo Nara crpi inspiraciju iz različitih izvora: detinjstva, muzike, književnosti, ulične umetnosti. Pošto su mu roditelji radili, a starija braća često bila van kuće, Nara je, odrastajući na severu Japana, dosta bio sam – gledao je crtane filmove, čitao stripove, bajke braće Grim. Kada je otkrio radio-stanicu obližnje američke vazdušne baze, upoznao se sa kantri i rok muzikom. Ne razumevajući reči pesama na engleskom, pokušavao je da osmisli njihov sadržaj, a ljubav prema muzici i dalje je deo Narinog života i njegove umetničke prakse.

„Kul slikarstvo“ Aleksa Kaca

Njujorški umetnik Aleks Kac (*Alex Katz*; 1927) ubraja se u značajnije autore zastupljene u zbirci savremene umetnosti ovog bečkog muzeja – zajedno s umetnicima/-ama kao što su Maria Lasnig, Georg Bazelic ili Vali Eksport. Zato su u čast njegovog 95. rođendana, na izložbi pod nazivom „Kul slikarstvo“ (*“Cool painting”*, 4. 2

– 29. 5) u Albertini izložena neka od njegovih najznačajnijih dela.

Figurativno slikarstvo Aleksa Kaca „sa visokim stepenom apstrakcije”, koje karakterišu veliki formati, žive boje i tzv. „simplifikacija ekspresije lica”, inspirisano je ljudima iz neposredne okoline umetnika – porodicom i prijateljima s njujorške umetničke i modne scene — kao i krajolikom njegove letnje rezidencije u Mejnu. Njegove slike, crteže, skulpture i printove kritičari povezuju sa pop-artom, figurativnom umetnošću, postapstraktnim slikarstvom, novim realizmom, fotografiskim realizmom, naivnim slikarstvom. Kao uzori i izvori inspiracije pominju se: De Kuning, Barnett Njuman, slikanje uz pomoć šablona, komercijalna umetnost, filmski i televizijski kadrovi, „kul” džez Majlsa Dejvisa zbog kojeg ga i nazivaju tvorcem „kul” slikarstva.

Mada je umetničku slavu stekao kasno, u svojim sedamdesetim, Aleks Kac i dalje stvara. Za svoj prvi prodat rad, seriju kolaža, dobio je svega četrdeset dolara. Međutim, danas se radovi Aleksa Kaca nalaze u kolekcijama muzeja kao što su MoMA, Met ili Vitni.

Generalna sekretarka i kustoskinja muzeja Albertina Konstance Malisa (Konstanze Malissa) o izložbi „Od Endija Vorhola do Demijena Hirsta. Revolucija grafike”

Možete li nam reći nešto više o svom bekgraund u umetnosti, kako se desilo da kokustosirate izložbu „Od Endija Vorhola do Demijena Hirsta. Revolucija grafike”?

Studirala sam istoriju umetnosti, kao i studije pozorišta, filma i medija na

Univerzitetu u Beču i počela da radim u Albertini odmah nakon diplomiranja. Tako sam dobila odličnu priliku da upoznam različite departmane, a asistentkinja-kustoskinja sam dugi niz godina. Godine 2021. postala sam generalna sekretarka Albertine i kustosirala sam svoju prvu izložbu zajedno sa dr Šrederom.

Kako je tekao proces zajedničkog rada sa direktorom muzeja dr Klausom Albrehtom Šrederom?

Prioritet je stalna razmena mišljenja u vezi sa selekcijom. U koncepciji gotovo svake izložbe, posebno one iz naše muzejske kolekcije, počinjemo sa stotinama predmeta. Iznova i iznova zajedno prolazimo kroz liste radova, razgovaramo o različitim umetnicima i njihovim radovima. U isto vreme intenzivno se bavim istraživačkim radom. Primarno je da se ništa ne previdi ili ne izostavi.

Malo-pomalo, tokom ovakvog procesa, kristališu se različite grupe radova i umetnika. Oni čine našu konačnu selekciju iz koje nastaje izložba.

Kako biste opisali svoj kustoski koncept? Čime ste se rukovodili prilikom odabira umetnika i dela iz muzejske kolekcije?

Revoluciju posle 1960. karakterisala su tri važna elementa: prvi je princip serijskog i ponavljanja, koji je tipičan za opuse Endija Vorhola, Čaka Klouza i Donalda Džada.

Monumentalizacija štampane grafike, koja se uočava u delima umetnika u rasponu od Anselma Kifera i Franca Gerča do Georga Bazelica i kasnije do Kristijane Baumgartner, kao i Gerta i Uvea Tobiasa, takođe predstavlja značajnu inovaciju.

I konačno, novousvojena tehnika si-to-štampe u određenom smislu je otvorila put za ovaj razvoj. Stvarnost – neprestano reprodukovana i ponavljana u časopisima i dnevnim novinama – sada je predstavljena u obliku umetničkih dela. Radovi ovog tipa više nisu nastajali prema modelima ili realnim promatranjem prirode već su nastajali po uzoru na fotografisanu stvarnost. Oponašanje stvarnosti tako je zamenjeno reprodukovanim kopijama stvarnosti. Stvarnost je odavno nestala iz umetnosti zbog njenog odstupanja od načela „oponašanja prirode”. Sredinom dvadesetog veka, usled pojave pop-arta, svedočimo njenom iznenadnom vraćanju – iako na drugačiji način.

S kojim ste se izazovima suočili tokom kustosiranja izložbe?

Najveći izazov je redukcija. Sa ovako velikom, višeslojnom kolekcijom kao što je naša, veoma je teško napraviti koherentan izbor radova.

Koji su radovi vama bili posebno zanimljivi, a koje pojedinačne teme posebno intrigantne?

Moja omiljena umetnica, pored Vorhola, Kejna, Liktenstajna, Kifera i Gerča, jeste Mihaela Konrad.

Sadašnje prognoze budućnosti, kao i ranija predviđanja u vezi sa našom sadašnjošću, sadržina su ciklusa Mihaele Konrad „MOŽE LI OVO BITI SUTRA?”. Stilski, umetnica se orijentiše ka „zlatnom dobu” stripova u Sjedinjenim Državama između 1930-ih i 1950-ih – eri u kojoj su takve publikacije bile mejnstrim. Senzacionalistička estetika njenih radova pomaže da njene priče izgledaju kao divlje fantazije ta-

dašnjih autora stripa, a istovremeno vidljivo doprinose njihovoj današnjoj vrednosti.

Dodatni izvor inspiracije, na koji se umetnica oslanja u svojim prikazima budućnosti uz pomoć prošlosti, roman je Oldosa Hakslija *Vrli novi svet* iz 1932, koji je bio daleko ispred svog vremena u opisivanju futurističke utopije totalitarne društvene strukture moći, sveprisutnog nadzora i optimizacije ljudskih bića od strane države. U tom smislu, Konradova predstavlja događaje iz stvarnog sveta kao tobožnje pređašnje spekulacije naučne fantastike.

Koristeći današnje tehnološke mogućnosti, Mihaela Konrad je proširila svoje različite cikluse omogućivši da se motivi s njenih štampanih grafika dožive kao proširena stvarnost putem aplikacije *Artivive*.

Na izložbi sam zapazila radove Kiki Smit. Koliko je umetnica predstavljeno na ovoj izložbi?

Mihaela Konrad, Kiki Smit, Džuli Meretu, Kristijana Baumgartner i Auguste Kronhajm.

Da li se razlikuje kustosiranje grupnih od samostalnih izložbi?

Kada kustosirate individualnu izložbu, 100% ste koncentrisani na jednog autora čiji se rad prikazuje. Kao da živite sa njim nekoliko meseci. S jedne strane, to više iscrpljuje od istraživanja različitih gledišta, a s druge ima poseban šarm. Grupne izložbe nas uvek suočavaju sa izborom, postoji toliko dobrih stvari od kojih je potrebno napraviti odabir. Posebno

je zabavno osmišljavati izložbe na određene teme.

Šta nas u muzeju Albertina očekuje u 2024. godini?

Za sada bih izdvojila retrospektivne izložbe Roja Liktenstajna i Marka Šagala, kao i grupnu izložbu „Različitost, pol, rasa i rod”.